Taraxacum vansoestii, spec. nov.

door

A. HAGENDIJK (Spijkenisse), P. OOSTERVELD (Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum) en H. A. ZEVENBERGEN (Rijswijk, Z.-H.)

Taraxacum vansoestii Hagendijk, Oosterveld et Zevenbergen, spec. nov.-*fig. 1*. Planta 0,5–1,5 dm alta, basi saepe sat crassa, araneosa. Folia subobscure viridia, inferne subdense araneosa, superne saepissime glabra, petiolis angustis, ruforoseis, nervo mediano saepe ± colorato. Lobi laterales utrinque 3–6, unguiculati, superiores saepe inferioribus imminentes, plerumque denticulati vel saepe integri, subobtusi, dorso convexo raro subrecto, margine inferiore ± concavo; interlobia brevissima (sed in plantis elatis conspicue dentata); lobus terminalis sagittatus vel deltoideus, interdum ± incisus. Scapi sub involucro araneosi. Involucrum sat obscure olivaceo – viride, basi conspicue rotundatum, 0,8–1,2 cm longum. Squamae exteriores imbricatae, breves, adpressae, ovatae, acuminatae, conspicue marginatae, ciliolatae, apice violaceo – *fig. 1, b*. Calathium subclausum, obscure luteum; ligulae marginales involutae, breves, extrinsecus striatura dilute rubroviolacea. Antherae vacuae. Stylus et stigmata laete lutea. Achenium maturum dilute brunneum, pyramide inclusa 3,2 mm longum, in pyramidem brevem abrupte abiens; rostrum 7 mm longum; pappus albus, ca. 5 mm longus – *fig. 1, c*.

Chromosomata 2n = 24–32.

Holotypus: Terschelling, De Grie, zilt grasland, 16.5.1978, leg. P. Oosterveld (herb. R.I.N. 78.48.1).

Bij een inventarisatie van enige percelen op De Grie is de soort voor het eerst aangetroffen in 1976 door G. M. J. Visser en P. Oosterveld (herb. R.I.N. 76.87.1). In hetzelfde jaar is door de deelnemers aan de *Taraxacum*-excursie op Terschelling op de typevindplaats meer materiaal verzameld, echter alles zonder rijpe vruchten (herb. Van Soest 55912, herb. Hagendijk 2696, 2697, 2698, herb. G.U. Amsterdam 007550). De vruchten van het verzamelde materiaal in 1977 (herb. R.I.N. 77.54.1) kleurden in het herbarium oranjebruin uit en bleken ook qua vorm – de korte abrupt eindigende top – weinig overeenkomst met bekende vertegenwoordigers uit één van de in Nederland voorkomende secties te vertonen; de kleur van de in het veld verzamelde rijpe vruchten bleek in 1978 echter duidelijk lichtbruin te zijn.

Een volledige inventarisatie van de 3 km lange strook onbedijkte weilanden langs de Waddenzee bracht aan het licht dat de nieuwe soort, hoewel nergens talrijk, toch vrij frequent op de hogere delen van De Grie voorkomt. Op de meest karakteristieke plaatsen blijven de planten vrij klein, in enigermate met *Salix repens* of *Festuca rubra* verruigde vegetaties komen schaars grotere planten voor tot 2 dm. Eenmaal is op een andere vindplaats op Terschelling, een verruigende duinvallei ten O. van het Biologische Station, een exemplaar van 4,5 dm gevonden (herb. R.I.N. 77.53.1) in een tot 7,5 dm hoge *Salix-Calamagrostis*-vegetatie. Tot dusver is de soort alleen op Terschelling aangetroffen.

Het meest opvallende bij deze soort is de vorm van het omwindsel met aanliggende, zeer duidelijk gerande en gewimperde buitenste omwindselblaadjes; de zeer korte, abrupt eindigende top van de vrucht wordt verder bij geen van de uit Nederland bekende *Taraxacum*-soorten aangetroffen.

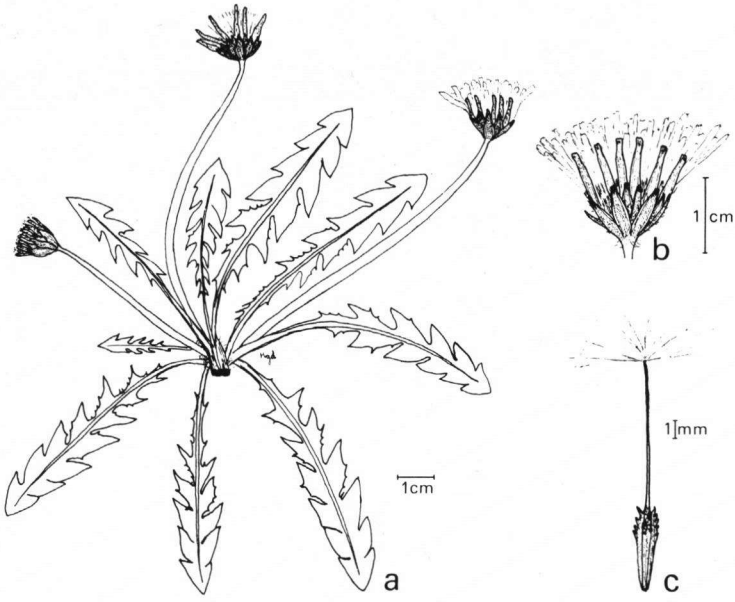

Fig. 1. *Taraxacum vansoestii* Hagendijk, Oosterveld et Zevenbergen, a: habitus, b: hoofdje, c: vrucht.

Om *T. vansoestii* nader in sectieverband te kunnen karakteriseren zijn enkele aan herbariummateriaal te meten kenmerken vergeleken met dezelfde kenmerken van soorten uit de vijf verschillende secties. Voor de secties *Erythrosperma*, *Spectabilia*, *Palustria* en *Vulgaria* is daarbij gebruik gemaakt van soorten op dezelfde vindplaats (Terschelling, De Grie) verzameld; voor *T. obliquum* (Fr.) Dahlst. en *T. proximum* (Dahlst.) Raunk. (sect. *Erythrosperma*, groep *Brunnea*), die daar niet voorkomen is herbariummaterial van elders gebruikt.

In scatterdiagrammen, waarbij steeds twee kenmerken van een aantal soorten in grafiek zijn gebracht (zie o.a. RICHARDS, 1968), vertonen de clusters van *T. vansoestii* een spreiding vergelijkbaar met *T. palustre* (Lyons) Symons en *T. obliquum*, die over het algemeen veel kleiner is dan voor soorten uit de secties *Erythrosperma*, *Spectabilia* en *Vulgaria*. De gemeten kenmerken zijn samen met de algemene kenmerken in een tabel van overeenkomsten (+) en verschillen (−) uitgezet (*tabel 1*). De kenmerken van de bloem komen goed overeen met de *Obliqua*, die van het omwindsel zouden kunnen passen bij de *Obliqua* of de *Palustria*, die van de vrucht bij de *Erythrosperma* en, afgezien van de kleur, ook bij de *Obliqua*, terwijl de bladkenmerken het best overeen komen met die van de *Vulgaria* en in mindere mate met de groep *Brunnea* van de *Erythrosperma*.

Volgens onderzoek van J. C. M. den Nijs en Dr. A. A. Sterk (Vakgroep Bijzondere Plantkunde, Amsterdam) zijn bij somatische delingen (worteltoppen) van één plant chromosoomgetallen gevonden variërend van 2n = 24–32. Het verschijnsel is aangetroffen bij de nakomelingen van twee planten, afkomstig van twee vindplaatsen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen wat de oorzaak van deze chromosomale variatie is, mogelijkerwijs een nog niet gestabiliseerd karyotype als gevolg van recent ontstaan.

De taxonomische positie van *T. vansoestii* is enigermate vergelijkbaar met de groep

	kenmerken T. vansoestii	sectie Vulgaria T. hamatulum	sectie Spectabilia T. nordstedtii	sectie Palustria T. palustre	sectie Obliqua T. obliquum	sectie Erythrosperma: groep Erythrosperma T. brachyglossum	sectie Erythrosperma: groep Dissimilia T. tortilobum	sectie Erythrosperma: groep Brunnea T. proximum
	chromosoomgetal 24–32	24	48	40	24	16–26	24	24
bloem	geen stuifmeel	–	+	+	–	–	–	+
	hoofdjes-vorm	–	±	+	+ +	–	–	–
	lintbloemen iets ingerold	–	–	–	+	–	±	–
	diameter hoofdjes* steel	±	±	±	+	–	–	–
omwindsel	lengte omwindsel*	–	–	±	+	±	–	+
	buitenste omwindsel blaadjes gerand	+	–	+	+	+	+	±
	geen knobbels	+	+	+	–	–	±	–
	buitenste omwindsel blaadjes aanliggend	–	+	+	+	±	±	–
	lengte allerbuitenste* omwindselblad	+	+	±	–	+	+	±
vrucht	kleur bruin	–	–	–	–	–	±	+
	lengte*	–	–	–	±	±	–	–
	breedte*	–	–	–	±	±	±	±
	lengte top*	–	–	–	–	–	–	–
	lengte rostrum*	–	–	+	+	±	±	±
	forse stekels aan bovenzijde	+	–	±	+	+	+	+
blad	bladvorm	+ +	–	–	–	–	–	+
	gekleurde bladsteel	±	+	+	+	+	±	+
	beharing blad	+	±	–	–	±	±	+

Langeanum, waartoe in Nederland de eveneens uit Terschelling beschreven *T. westhoffii* behoort (HAGENDIJK, VAN SOEST & ZEVENBERGEN, 1970; NORDENSTAM & VAN SOEST, 1974); deze groep met rode vruchten, geknobbelde omwindselbladen en een *Palustria*-habitus neemt een positie in tussen de secties *Erythrosperma* en *Palustria*. Bij het laten overwegen van kenmerken van vrucht en omwindselblad is *T. westhoffii* ingedeeld bij de *Erythrosperma* (HAGENDIJK, VAN SOEST & ZEVENBERGEN, 1975).

Voor *T. vansoestii* lijkt de positie meer gecompliceerd, omdat wellicht meer secties in het geding kunnen zijn, waarbij vooral overeenkomsten met de sectie *Obliqua* in het oog springen en taxonomische verwantschap met de secties *Vulgaria* en *Palustria* zeker niet kan worden uitgesloten. Nadere bestudering van een aantal soorten uit de groepen *Brunnea* en *Dissimilia* van de sectie *Erythrosperma* heeft er echter toe geleid dat de auteurs voorstellen *T. vansoestii* voorlopig te rangschikken onder de groep *Dissimilia*. Hierbij hebben de volgende overwegingen een rol gespeeld:

- naast strokleurige vruchten komen in deze groep ook lichtbruine voor (*T. subdissimile* Dahlst.); de *Brunnea* hebben donkerbruine vruchten.
- de knobbeling van de omwindselbladen is in deze groep niet (*T. brakelii* Van Soest) of zwak ontwikkeld (*T. subdissimile* Dahlst. en *T. tanyolobum* Dahlst.).
- in deze groep is een vorm van *T. tortilobum* Florstr. beschreven met eveneens gedeeltelijk ingerolde lintbloemen (*T. tortilobum* f. *involutum* Van Soest).

Wat de oecologie betreft, groeit *T. vansoestii* op humusrijke zandbodems (2 cm onverteerde humus, 3 cm humusrijk zand, zand) op plaatsen die enerzijds onregelmatig door het zeewater kunnen worden bereikt en anderzijds aan enige overstuiving met zand onderhevig zijn. Met de twee vegetatieopnamen van mei 1978 is deze groeiplaats aan de zoete kant in de contactzone tussen zout en zoet nog niet duidelijk in syntaxonomisch verband te karakteriseren. *Festuca rubra*, *Agrostis stolonifera*, *Holcus lanatus*, *Cerastium fontanum*, *Elytrigia pungens*, *Plantago lanceolata*, *Poa trivialis* en vermoedelijk *Carex flacca* komen in beide opnamen voor; één heeft daarnaast nog een hoge bedekking van *Trifolium repens*, de ander van *Carex arenaria* (beide 20%).

Op de nog veelal extensief beheerde weilanden van De Grie, vnl. beweiding zonder al te veel bemesting, treft men slechts hier en daar paardebloemen aan in zeer geringe dichtheden. In de zone het dichtst bij het wad komt zeer schaars *T. palustre* voor met op de lage zandkopjes vertegenwoordigers uit de sectie *Erythrosperma* (*T. rubicundum* (Dahlst.) Dahlst., *T. scanicum* Dahlst., *T. brachyglossum* (Dahlst.) Raunk. en *T. tortilobum*). In de middenzone is bijna elk geel hoofdje een *T. nordstedtii* Dahlst. met schaars een enkele soort uit de sectie *Vulgaria* zoals *T. adamii* Cl., *T. alatum* Lindb., *T. bracteatum* Dahlst. en *T. haematicum* Hagl. In de strook tegen de duinrand komt *T. vansoestii* voor op duidelijk iets hogere groeiplaatsen dan *T. nordstedtii* samen met meer vertegenwoordigers uit de sectie *Vulgaria* (*T. adamii*, *T. bracteatum*, *T. raunkiaeri* Wiinst., *T. atactum* Sahlin et Van Soest, *T. falciferum* Markl., *T. cordatum* Palmgr., *T. infestum* Hagendijk, Van Soest et Zevenbergen,

TABEL 1. Overeenkomsten en verschillen van *Taraxacum vansoestii* Hagendijk, Oosterveld et Zevenbergen met *Taraxacum*-soorten uit de vijf in Nederland voorkomende secties.

+ + zeer grote overeenkomst.
+ overeenkomst.
± overeenkomst en verschil.
– verschillend.
• deze kenmerken zijn gemeten naar RICHARDS (1958).

T. hamatum Raunk. en *T. hamatulum* Hagendijk, Van Soest et Zevenbergen en regelmatig *T. tortilobum; T. nordstedtii* is echter ook in deze zone de meest voorkomende soort.

Wat de nomenclatuur betreft luiden de aanbevelingen van de internationale code voor het epitheton, dat is afgeleid van een Duitse of Nederlandse naam, die begint met Von of Van [Recommandation 73C (i)] dat: a) Von of Van in het epitheton wordt opgenomen als dat voorzetsel, zoals in België en de V.S. gebruikelijk is, aan de naam vast zit. b) Von of Van wordt weggelaten, als het voorzetsel er los van staat. De auteurs hebben gemeend om de volgende redenen van deze, overigens niet bindende, aanbeveling af te moeten wijken:

- omdat de naam Van Soest een zo duidelijk begrip is in de wereld van de Taraxacologen, zowel in binnen- als buitenland;
- om elke verwarring met de ongeldige naam *soestianum* weg te nemen.

Tot slot zijn de auteurs van oordeel dat een soort die blijkens haar kenmerken overeenkomsten vertoont met zeer verschillende secties en dus min of meer in het centrum van de *Taraxacum*-taxonomie dient te worden geplaatst, alleen maar *T. vansoestii* mag heten.

Onze dank gaat uit naar Drs. J. C. M. den Nijs en Dr. A. A. Sterk (GU, Amsterdam) voor het bepalen van het chromosoomgetal en naar Drs. J. Mennema (Rijksherbarium, Leiden) voor het oplossen van nomenclatorische moeilijkheden. Ook zijn wij Dr. W. Klei zeer erkentelijk voor de hulp bij de correctie van de Latijnse tekst en de heer M. de Koningh voor al het nauwkeurige meetwerk. Niet in de laatste plaats zijn wij Prof. Dr. Ir. J. L. van Soest dank verschuldigd, die, onwetend waar dit toe zou leiden, waardevolle bijdragen heeft geleverd o.a. aan de discussie omtrent de taxonomische positie van de nieuwe soort.

Literatuur

HAGENDIJK, A., J. L. VAN SOEST & H. A. ZEVENBERGEN, 1970. Nieuwe Taraxacum-taxa uit Nederland. Gorteria 5, p. 84–88.

——, —— & ——, 1975, Taraxacum Wigg., in Flora Neerlandica 4 (9). Amsterdam.

NORDENSTAM, S. & J. L. VAN SOEST, 1974. Taraxacum leporinum spec. nov. Bot. Not. 127, p. 490–492.

RICHARDS, A. J., 1968. The biosystematics of Taraxacum. Diss. Durham.

SOEST, J. L. VAN, 1957. Taraxacum sectio Obliqua Dt. en sectio Erythrosperma Dt. em. Lb. in Nederland. Acta Bot. Neerl. 6, p. 74–92.

Summary

Description of *Taraxacum vansoestii* Hagendijk, Oosterveld et Zevenbergen, spec. nov. The species is only known from the island of Terschelling, the Netherlands, out of the transition zone from sand dunes to saltmarsh. The taxonomic position of the new species, which shows affinities to quite different sections of the genus *Taraxacum* (viz. sect. *Obliqua*, sect. *Erythrosperma*, sect. *Palustria* and sect. *Vulgaria*) is discussed. The authors give arguments for a possible position in the group *Dissimilia* of the section *Erythrosperma*.